

דפים י – יב

טו. מה ענינו של הכלל 'לב ב"ד מתנה'? האם הוא מוסכם על כולם, ובאלו אופנים אין כלל זה אמור?

בית דין מתנה על קרבנות הציבור (דוקא, ולא בקרבנות יחיד. ע' זבחים ו: תוס' כאן ובמנחות טו: ועוד) בשעת לקיחתם, שאם הציבור לא יצטרך להם – אין קדושים אלא לדמיהם, ועל כן ניתן לפדותם כשהם תמימים. אמרו שבדבר שאינו שכיח, כגון חטאות פנימיות שאבדו – אין ב"ד מתנים. מלבד בפרה אדומה שדמיה יקרים.

מבואר בסוגיא שמועיל 'לב ב"ד מתנה' לכך שאין צריכים העמדה והערכה לפדיון (עתוס' רשב"א וריטב"א).

רבי שמעון חולק על כלל זה (וכן רב חסדא. עתוס' יב. ד"ה שאני).

מודה רבי שמעון שבמקום שאין תקנה ברעיה – לב בית דין מתנה (ר"ן עפ"י מנחות עט:).
וכן בקדושת דמים, הכל מודים שלב ב"ד מתנה (תוס' פסחים סוף דף פא. וכן יש מפרשים סברת אביי בסוגיא – עתוס' ותורא"ש).

מלשון 'לב בית דין מתנה' משמע שאין צריך תנאי מפורש, שדברים כאלו בלב כל אדם הם והריהם דברים, שמן הסתם כל מה שיכולים בית דין לתקן בהם – יתקנו (ריטב"א).

דף יב

טז. א. חטאות חיצונות של ציבור שאבדו והקריבו אחרים תחתם, ונמצאו – מה יעשו בהן?

ב. אשם שנתכפרו בעליו באחר – מה דינו?

א. חטאות המוספין שאבדו והקריבו אחרים תחתן ונמצאו – ייקרבו לרגל הבא או לראש חדש או ליום הכפורים. אולם אם עברה השנה (שהגיע ראש חדש ניסן ושוב אין ראוי להקרבה אלא מתרומה החדשה. רש"י. וע' חדושים ובאורים) אמרו שלדעת רבי שמעון ירעו עד שיסתאבו וייפדו וילקח מדמיהם נדבה לקיץ המזבח [אבל גופם אינו קרב לקיץ – גזירה לאחר כפרה משום לפני כפרה].

א. יש לשמוע ממהלך הגמרא (ממה שהעלו אפשרות בפירוש המשנה) שלדעת חכמים הסוברים 'לב בית דין מתנה', חטאות ציבור החיצוניות של שנה שעברה – ייפדו תמימין.

ויש אומרים שאפילו לא עברה השנה, לדעת רבי יהודה שאין כפרתן שוה – אין קרבים של אלו באלו, אלא ייפדו תמימין למ"ד לב ב"ד מתנה עליהן (כן משמע בפירוש הר"י בן מגאש. וכן צדד בלקוטי הלכות בדעת הרמב"ם שהשמיט הדין שיקרב של זה בזה. ואילו הרמב"ן דחה פירוש זה).

ב. יש מפרשים שלרבי שמעון חטאות שאבדו ונמצאו – ירעו עד שיסתאבו ויפלו דמיהם לנדבה. ומה שאמר 'יקרבו זה בזה' מדבר באופן שלא הוקרב השעיר ברגל מפני מניעה כלשהי – מקריבים אותו כתשלומין ברגל אחר או בראש חדש אם לא הקריבו עדיין את שעיר היום (ר"י בן מגאש. וכיו"ב בספר ראב"ן (יא):) אלא שלפירושו נראה שלא הופרש השעיר כלל מפני מחסור בבהמות, וכשיודמנו אחר כך – ייקרב ברגל או בר"ח אחר. ומשמע לפירושו שמקריבים אותו בנוסף לשעיר היום, דלא כר"י מגאש שאסר משום בל תוסיף. וצ"ע).

ב. אשם שנתכפרו בעליו, ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה (נדבת ציבור, עולת 'קִיץ המזבח'). רבי אליעזר אומר: ימות, כחטאת יחיד. רבי יהושע אומר (גרסת הרשב"א, וכ"ה בתמורה: רבי אלעזר. ובריטב"א: רבי אלעזר ורבי שמעון): יביא בדמיו עולה (וסומך עליו ומביא נסכים משלו, כשאר עולות יחיד).

א. מדין תורה – הלכה למשה מסיני – קרב עולה בעצמו (מלבד לרבי אליעזר המקיש אשם לחטאת), ולדעת רבנו תם אף בלא ניתוק לרעה – כיון שכבר נתכפר באחר, אלא שחכמים הצריכו ניתוק (והביאו הרשב"א בלא חולק). ויש אומרים שהרעה נצרכת מעיקר הדין (ערש"י זבחים ה:). וי"א שמחלוקת הסוגיות בדבר (ערמב"ן. וע"ע בריטב"א).

ב. אף לדעה השלישית אפשר בנדבת ציבור אלא שיכולים גם לנדבת יחיד אם ירצו (עפ"י ריטב"א).

ג. הלכה כתנא קמא שירעה עד שיומם וימכר ויפלו דמיו לנדבה (רמב"ם פסוה"מ ד, יד; מאירי). ואם ניתק לרעה והקריבו עולה – כשר (רמב"ם שם טו).

ע"ע פרטים נוספים בתמורה כ.

יז. א. מהו 'קִיץ המזבח'?

ב. האם עוף קרב כ'קִיץ המזבח'?

א. 'קִיץ המזבח' הוא כינוי לקרבן נדבה של ציבור העולה כליל על המזבח, ואינו מעיקר חובת הציבור אלא כדי שלא יהא המזבח בטל, וכמיני מתיקה ('קִיץ' – תאנים ופירות מתוקים) שאדם אוכל כקינוח סעודה.

ב. רב נחמן בר רב חסדא ורב נחמן בר יצחק (משמו של רב שימי מנהרדעא) סוברים: אין מקייצים בעולת העוף. ורבה השיג בתחילה.

א. הלכה כרב נחמן שאין מקייצים. ויש לדייק בלשון התוס' ובתורא"ש שבמסקנא אף רבא קיבל דעתם. ובמסכת נויר (כו.) צידדו בתוס' שיש מחלוקת בדבר (וכ"מ בריטב"א כאן, אלא שמפרש שלרבה מחלוקת תנאים בדבר).

ב. כתבו בתוס' שאם נשתייר עוף – מקייצים בו, אלא שאין קונים אותו מתחילה. והרמב"ם (שקלים ד, ט כלי המקדש ז, יג) סתם שאין מקייצין בעולות העוף שאין בקרבנות הציבור עוף.

דפים יב – יג

יח. א. על אלו עברות תשובה לבדה מכפרת?

ב. האם יום הכיפורים מכפר לבדו – או עם המיתה – בלא תשובה?

ג. האם יוהכ"פ מכפר למי שאינו מודה בו ואינו שומרו?

ד. על מה ועל מי מכפר שעיר המשתלח?

א. על מצוות עשה (שאינן בהן עונש כרת. מנחת חינוך, עפ"י לשון הרמב"ם) אמרו: לא זו משם עד שמוחלין לו. [לאו הניתק לעשה, דינו כעשה לענין זה. וב'לא תעשה' גמור נחלקו תנאים, האם התשובה לבדה מכפרת. ולכלל הדעות אינה מכפרת על לא תשא שהוא לאו החמור שנאמר בו לא ינקה (עפ"י יומא פה)].

התוס' כאן נקטו שאעפ"י שהתשובה לבדה מועילה למחול על 'לא תעשה' שאין בו כרת, אין זו מחילה גמורה רק מקלים לו הדין, שלא כבמצוות 'עשה' שמוחלים לו לגמרי. והרמב"ם (תשובה א, ד) כתב שהתשובה תולה ויום הכפורים מכפר.